

ÇALIŞMA STATÜLERİ FARKLI ÖĞRETMENLERİN KENDİ ALGILARINA GÖRE YETERLİK DÜZEYLERİ

Bülent TURAN

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Zile Meslek Yüksek Okulu, Tokat / Türkiye

Sevda TURAN

Sivas Atatürk Endüstri Meslek Lisesi , Sivas / Türkiye

Özet

Bu araştırma farklı çalışma statülerine sahip öğretmenlerin yeterlik algı düzeylerinin belirlenmesi ve çalışma statülerine göre yeterlik algı düzeyleri arasında fark olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla planlanmıştır. Araştırma betimsel yöntemle uygun olarak planlanmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğünce geliştirilen öz değerlendirme formu kullanılmıştır. Çalışma Sivas ilinde çalışmakta olan öğretmenler ile sınırlı tutulmuştur. Çalışma evreninde 6153 öğretmen bulunmaktadır. Örneklem seçilirken tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmış ve ilçeler random seçilmiştir. Örneklem, örneklem büyüklükleri tablosu kullanılarak 543 olarak hesaplanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Çalışmada uzman öğretmenlerin, öğretmenlere göre yeterlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu ve aralarında anlamlı fark bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu bizi kısmen de olsa kariyer basamaklarında yükselme sürecinin verimli olduğu sonucuna götürebilir.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen Yeterlikleri, Öğretmen Statüleri, Kariyer Basamakları.

SUFFICIENCY OF TEACHERS WHO HAVE DIFFERENT WORK STATUS

Abstract

This study was to be planned with the aim of determining the sufficiency of perception levels and the difference between the sufficiency of perception levels according to the teacher's work status. This research was planned as fitting in survey type that is one of the descriptions method models. In this study, it was used self evaluation form which was prepared by General Directorate of Teacher Culture and Education in National Education Ministry. This study was restricted to be held with teacher working in Sivas. it was studied with 6153 teachers in working area. It was used the method of category sample while it was choosen the sample list and it was choosen districts randomly. Obtained datas were made analysis by using SPSS package programme.

In this research, it was determined that expert teachers' sufficiency perception levels are

higher than teachers' and that it was found a meaningful difference between them. This invention can be transmitted us that it was productive the rise procees in career ladders partly.

Keywords: *Teacher qualifications, Teacher status, career ladder*

1. Giriş

Son 15-20 yıl içerisinde bilim ve teknolojiye meydana gelen gelişmeler eğitim kavramını ve amacını değiştirmeye zorlamaktadır. Artık bilimsel bilginin geçici olduğu, öğrenciye bilginin değil bilgiye ulaşma yollarının öğretilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır (1). Bu değişimle birlikte eğitimde kalite arayışı ön plana çıkmıştır. Eğitimde kaliteye ulaşmanın birçok etkenle birlikte öğretmenlere bağlı olduğu açık bir gerçektir. Günümüzde etkili öğretmen ve öğretmen yeterlikleri ile ilgili çalışmaların artması da bunun göstergesidir.

Ülkemizde, Milli Eğitim Bakanlığınca eğitimde kalite arayışları çerçevesinde öğretmenlere yönelik iki önemli çalışma yapılmıştır. Bunlardan ilki Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliğinin çıkarılması ve uygulanması, diğeri de Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerinin belirlenmesidir.

Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliğinin uygulanması sonucunda öğretmenler 24 Kasım 2006 tarihinden itibaren stajyer öğretmen, öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olarak kariyer basamaklarına ayrılmış ve yeni çalışma statüleri oluşturulmuştur.

Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği'nde kariyer; öğretmenlikten uzman öğretmenliğe, uzman öğretmenlikten başöğretmenliğe gerekli yeterlikler kazanılarak ilerlemek şeklinde tanımlanmıştır (2). Örgütlerde insan kaynaklarını iyi şekilde yönetmek için çalışanların ve işletmelerin gelecekle ilgili hedefleri arasında eşgüdüm sağlanarak, çalışanların ilerde üstlenebileceği pozisyonların belirlenmesi karşımıza kariyer kavramını çıkarır (3). Kariyer, bireyin yaşamı boyunca sürdürdüğü işi ile ilgili pozisyonlar dizisidir (4). Örgütlerde, personelin sahip olduğu bilgi, beceri, yetenek ve güdülerin geliştirilmesi ile yükseltilmesinin planlanmasına ise kariyer planlaması denilmektedir. Kariyer planlaması, örgüt ve birey açısından gerçekçi değerlendirmeler yapılması noktasında önemlidir (5, 6). Kariyer süreçleri ile bireyler, işleri ile ilgili olarak niteliklerini, performanslarını, etkenliklerini, gelişimlerini ve yarışmacılıklarını arttırmaya çalışırlar (7). Statü ise bir örgüt içinde üyelerin birbirlerine attıkları değerlerden ve bireysel rollerin örgüt içinde hiyerarşik olarak düzenlenmesinden kaynaklanmaktadır. Bazen bireyin mevkisinden bazen de yaptığı faaliyet ve başarılarından kaynaklanır (8).

Milli Eğitim Bakanlığının öğretmenlere yönelik yaptığı ikinci önemli çalışma öğretmen yeterliklerinin belirlenmesini amaçlamaktadır. Bu çalışma sonucunda Temel Eğitime Destek Programı çerçevesinde, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri belirlenmiştir. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 6 ana yeterlik alanı, bu yeterliklere

ilişkin 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesi şeklindedir (9).

Şahin'e (10) göre yeterlik kavramı, "bir işi ya da görevi etkili bir şekilde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken özellikleri ifade eder". Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü de Öğretmen Yeterliklerinin Belirlenmesi (11) adlı çalışmada, yeterlik kavramını, bir işi veya görevi yapabilme gücü olarak tanımlamıştır.

Yeterlik, kişinin yaptığı işte istenilen düzeye ulaşması, işinin gerekli kıldığı bilgi ve kabiliyete sahip olması, yaptığı işin veriminin artması ve sürekliliğinin sağlanması açısından önemlidir. Öğretmen yeterliklerinin belirlenmesinin aynı zamanda öğretmenlerin yaptığı işi daha fark edilir hale getireceği ve toplum içindeki statüsünün iyileşmesine katkı sağlayacağı ve böylece nitelikli ve kaliteli eğitimin elde edileceği görülmüştür (12).

Yeterlik ve statü kavramları birbirleri ile yakın ilişkili kavramlardır ki bir arada ele alındıklarında liyakat kavramı ortaya çıkmaktadır. Liyakat sahip olunan statünün gereklerini yerine getirebilme, layık olma, yeterli olma anlamı taşımaktadır. Bu sebeple çalışma statüleri farklı öğretmenlerin yeterlik algı düzeylerinin belirlenmesinin öğretmenlik kariyer basamaklarında yükselme sürecinin verimliliği hakkında bilgi edinmemize yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin kendi algılarına göre yeterliklerinin belirlenmesi ile öğretmenlere sunulacak hizmetiçi eğitim programlarının belirlenmesinde faydalanılabileceği ve kariyer geliştirme süreçlerinin daha etkin hale getirilebileceği düşünülmektedir.

Problem Cümlesi

Farklı çalışma statülerine sahip öğretmenlerin yeterlik algı düzeyleri nasıldır?

Alt Problemler

1. Farklı çalışma statülerine sahip öğretmenlerin, mesleki yeterlikleri bakımından kendilerini değerlendirmelerinde anlamlı fark var mıdır?
2. Öğretmenlerin mesleki yeterlikleri bakımından kendilerini değerlendirmelerinde bağımsız değişkenlere göre (kıdem, eğitim düzeyi, cinsiyet) anlamlı fark var mıdır?

3. YÖNTEM

Bu çalışmada tanımlayıcı yöntem modellerinden olan alan taraması tipi araştırma modeli kullanılmıştır. Tarama modeli şeklindeki araştırmalar, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlar (13).

Örneklem

Çalışmanın evreni, Sivas ili merkez ve ilçelerinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı

okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmen ve yöneticilerdir. Çalışma evreninde; okul öncesi eğitim kurumlarında 104, ilköğretim kurumlarında 4315, orta öğretim kurumlarında 1734 olmak üzere toplam 6153 öğretmen ve yönetici mevcuttur. Örneklem oluşturulurken tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmış ve örneklem büyüklüğünü saptamak amacıyla farklı büyüklükteki evrenler için örneklem büyüklükleri tablosundan faydalanılmıştır. %95'lik güven düzeyi ve $\pm\%4$ göz yumulabilir hata için gerekli örneklem büyüklüğü 543 kişi olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün Temel Eğitime Destek projesi kapsamında geliştirilen ve Mevcut Durum Araştırması 2005'te uygulanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri'nin birinci bölümü 'Kişisel ve Mesleki Değerler- Mesleki Gelişim' ana yeterlik alanındaki 73 performans göstergesi öz değerlendirme formu olarak uygulanmıştır. Mevcut Durum Araştırması 2005'de Kişisel ve Mesleki Değerler- Mesleki Gelişim ana yeterlik alanının Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .96 olarak belirtilmiştir. Bu çalışmada öz değerlendirme formu Sivas ilinde merkez ilçe ve ilçelerde çalışmakta olan 526 öğretmene uygulanmış ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .97 olarak bulunmuştur. Öz değerlendirme formlarının geliştirilmesi esnasında geçerlilik çalışması uzman ve paydaş görüşlerine dayandırılmıştır. Uzman ve paydaş görüşleri belirlenirken iki uluslararası, yedi ulusal teknik uzmanın rehberliğinde yüz yirmi öğretmen, yirmi beş öğretim elemanı, on sekiz ilköğretim müfettişi, altı ölçme değerlendirme uzmanı, Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı temsilcileri, eğitim öğretim ve bilim kolunda faaliyet gösteren sendika temsilcileri görev almış, daha sonra veri toplama aracı altı pilot ilde yetmiş iki ilköğretim okulunda görev yapan yöneticiler (N=164), öğretmenler (N=1905) ve bu illerdeki eğitim fakültelerinden belirlenen öğretim elemanları (N=53), son sınıf öğrencileri (N=286), ilköğretim müfettişleri (N=491), eğitim-öğretim ve bilim hizmetleri kolunda faaliyet gösteren sendika temsilcileri (N=203) ve belirtmeyen (N=6) olmak üzere 3108 kişiye uygulanarak ana yeterlikler, alt yeterlikler ve performans göstergelerinin önemlilik derecesi ve uygulanabilirliği hakkındaki görüşleri tespit edilmiş ve öğretmen yetiştiren 49 üniversite ve eğitim fakültesinin görüş ve önerileri alınmıştır (9).

Verilerin Toplanması

Anket Sivas ilinde 47 okulda çalışan 771 öğretmene dağıtılmış ve 529 tanesi geri alınmıştır. Toplanan anketlerin içinde 3 tanesinde verilen yanıtların çelişkili olduğu tespit edilerek değerlendirme dışı bırakılmıştır. Anketin araştırmacı tarafından uygulanması esnasında bazı öğretmenlerin ankete katılmak istemedikleri görülmüştür. Dağıtılan anketlerin geri dönüş oranı %68.2'dir. Araştırmaya katılan öğretmen örnekleminin demografik özellikleri tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmen Örnekleminin Demografik Özellikleri

Değişkenler		F	%
Cinsiyet	Kadın	175	33.3
	Erkek	348	66.1
Kıdem	1-9 yıl	275	52.3
	10-16 yıl	142	27.0
	17-24 yıl	59	11.2
	25 ve üstü	41	7.8
Eğitim Düzeyi	Ön lisans	43	8.2
	Lisans	442	84.0
	Yüksek lisans	32	6.1
Çalışma statüsü	Stajyer öğretmen	47	8.9
	Öğretmen	375	71.3
	Uzman öğretmen	103	19.6
Toplam		526	100

Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin %33.3'ünün kadın (175), 66,1'inin (348) erkek olduğu; %52.3'ünün (275) 1-9 yıl, %27.0'ünün (142) 10-16 yıl, %11.2'sinin (59) 17-24 yıl ve %7.8'inin (41) 25 ve üstü yıl kıdeme sahip oldukları; %8.2'sinin ön lisans (43), %84.0'inin (442) lisans ve %6.1'inin (32) yüksek lisansa sahip oldukları, %8.0'unun (47) stajyer öğretmen, %71.3'ünün (375) öğretmen, %19.6'sının (103) uzman öğretmen ve %0'ının (0) baş öğretmen olduğu görülmektedir.

Verilerin Çözümlemesi

Veri toplama aracından elde edilen veriler kodlanarak SPSS (Statistical Package for Social Sciences; SPSS Inc, 2001) 11.5 paket programına girilmiş ve analiz edilmiştir.

Birinci alt problemi test etmek için öğretmenler çalışma statülerine göre ayrılarak, öz değerlendirme formuna verdikleri cevapların ortalamaları alınmış ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. İkinci alt problemde, kıdem ve eğitim düzeyi değişkenleri ile yeterlik algı düzeyleri arasında 'tek yönlü varyans analizi (ANOVA)', cinsiyet değişkeni ile yeterlik algı düzeyleri arasında 't testi' kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde farklı çalışma statülerine sahip öğretmenlerin Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı fark olup olmadığı test etmek amacıyla yeterlik algı düzeyleri belirlenmiştir. Bunun için elde edilen verilerin öğretmen statüleri dikkate alınarak ortalamaları hesaplanmıştır.

Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim öz değerlendirme formu sekiz alt

yeterlik alanından oluşmaktadır. Bunlar;

A- Öğrencilere Değer Verme Anlama ve Saygı Gösterme

B- Öğrencilerin, Öğrenebileceğine ve Başaracağına İnanma

C- Ulusal ve Evrensel Değerlere Önem Verme

D- Öz Değerlendirme Yapma

E- Kişisel Gelişimi Sağlama

F- Meslekî Gelişmeleri İzleme ve Katkı Sağlama

G- Okulun İyileştirilmesine ve Geliştirilmesine Katkı Sağlama

H- Meslekî Yasaları İzleme, Görev ve Sorumlulukları Yerine Getirme, şeklindedir.

Alt yeterlik alanları sırasıyla 13, 7, 8, 5, 15, 9, 8, 4 performans göstergesi ile ifade edilmiştir. Performans göstergelerinin değerlendirilmesi için altlı Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Öz derlendirme formunda alt yeterlik alanlarının değerlendirilmesi tablo 3'te belirtilen puan aralıklarına göre yapılmıştır. Puan aralıkları alınabilecek en yüksek ve en düşük puan aralığının altı eşit aralığa bölünmesi ile belirlenmiştir.

Tablo 2. Alt Yeterlik Alanlarının 6'lı Likert Ölçeğine Göre Değerlendirme Puanları

	Çok Düşük Düzeyde Yeterlik (1)	Düşük Düzeyde Yeterlik (2)	Vasat Düzeyde Yeterlik (3)	Yeterli Düzeyde Yeterlik (4)	Yüksek Düzeyde Yeterlik (5)	Çok Yüksek Düzeyde Yeterlik (6)
A	13-23.8	23.9-34.6	34.7-45.4	45.5-56.3	56.4-67.1	67.2-78
B	11-20.1	20.2-29.3	29.4-38.4	38.5-47.6	47.7-56.8	56.9-66
C	8-14.6	14.7-21.2	21.3-27.9	28-34.6	34.7-41.3	41.4-48
D	5-9.1	9.2-13.2	13.3-17.4	17.5-21.6	21.7-25.7	25.8-30
E	15-27.4	27.5-39.9	40-52.4	52.5-64.9	65-77.4	77.5-90
F	9-16.4	16.5-23.9	24-31.4	31.5-38.9	39-46.4	46.5-54
G	8-14.6	14.7-21.2	21.3-27.9	28-34.6	34.7-41.3	41.4-48
H	4-7.2	7.3-10.6	10.7-13.9	14-17.2	17.3-20.6	20.7-24
TOPLAM	73-133.8	133.9-194.7	194.8-255.5	255.6-316.3	316.4-377.1	377.2-438

Stajyer öğretmen, öğretmen ve uzman öğretmenlerin öz değerlendirme formu sonuçlarına göre yeterlik algı düzeyleri tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 3. Stajyer Öğretmen, Öğretmen ve Uzman Öğretmenlerin Yeterlik Algı Düzeylerini Gösteren Tablo

Alt Yeterlik Alanları	Stajyer Öğretmen			Öğretmen			Uzman Öğretmen			Toplam		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
A	43	64.65	9.49	356	65.90	7.67	98	67.31	7.91	497	66.07	7.90
B	42	54.40	8.28	354	55.92	6.69	99	57.88	6.16	495	56.18	6.79
C	43	40.86	6.15	357	42.38	4.56	98	43.60	3.97	498	42.49	4.65
D	44	24.43	4.43	355	24.66	3.91	99	25.86	3.37	498	24.88	3.88
E	42	73.52	11.93	354	75.03	9.54	98	77.00	8.21	494	75.30	9.55
F	40	39.30	10.39	356	39.47	8.09	97	40.13	7.98	493	39.59	8.26
G	42	35.40	8.27	358	37.27	7.53	100	38.68	6.97	500	37.40	7.52
H	43	16.63	5.26	363	17.59	4.45	101	18.40	4.11	507	17.67	4.47
Ana Yeterlik Alanı	36	348.36	57.80	307	358.56	43.28	87	370.20	37.35	430	360.06	43.85

Tablo 3’de verilen bulgular tablo 2’ye göre yorumlandığında, stajyer öğretmenlerin H alt yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeylerinin yeterli düzeyde, diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin, C alt yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeylerinin çok yüksek düzeyde, diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Uzman öğretmenlerin, F, G ve H alt yeterlik alanlarındaki yeterlik algı düzeylerinin yüksek düzeyde, diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde çok yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Bütün öğretmenlerin genel ortalama değerlerine göre yeterlik algı düzeyleri ise şöyledir: C alt yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeylerinin çok yüksek düzeyde, diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Yeterlik algı düzeylerinin belirlenmesinden sonra farklı çalışma statüsüne sahip öğretmenlerin Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı fark olup olmadığı test edilmiştir. Aralarındaki ilişkinin inceleneceği ikiden fazla grup olması ve hangi grubun diğerinden farklı olduğunun tespiti (14, 15) amacıyla One-Way Anova testi kullanılmıştır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Çalışma Statüleri İle Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim Yeterlik Alanındaki Yeterlik Algı düzeyleri Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (ANOVA)

Alt Yeterlikler	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	S	Kareler Ortalaması	F	p
A	Gruplararası	247.071	2			
	Gruplarıçi	30745.738	494	123.535	1.985	.138
	Toplam	30992.809	496	62.238		
B	Gruplararası	442.348	2			
	Gruplarıçi	22345.289	492	221.174	4.870	.008**
	Toplam	22787.636	494	45.417		
C	Gruplararası	239.836	2			
	Gruplarıçi	10512.592	495	119.918	5.646	.004**
	Toplam	10752.428	497	21.238		
D	Gruplararası	121.392	2			
	Gruplarıçi	7378.889	495	60.696	4.072	.018*
	Toplam	7500.281	497	14.907		
E	Gruplararası	440.781	2			
	Gruplarıçi	44476.069	491	220.390	2.433	.089
	Toplam	44916.850	493	90.583		
F	Gruplararası	37.268	2			
	Gruplarıçi	33570.318	490	18.634	.272	.762
	Toplam	33607.586	492	68.511		
G	Gruplararası	336.995	2			
	Gruplarıçi	27866.597	497	168.498	3.005	.050
	Toplam	28203.592	499	56.070		
H	Gruplararası	102.129	2			
	Gruplarıçi	10007.863	504	51.064	2.572	.077
	Toplam	10109.992	506	19.857		
Ana Yeterlik Alanı	Gruplararası	14557.810	2			
	Gruplarıçi	810165.736	427	7278.905	3.836	.022*
	Toplam	824723.547	429	1897.344		

** $p < .01$, * $p < .05$

Tablo 4 incelendiğinde varyans analizi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin çalışma statüleri ile Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim yeterlik alanının bazı alt yeterlik alanlarındaki yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bunlar;

B alt boyutunda yeterlik algı düzeyleri ile çalışma statüsü arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(2.492) = 4.870$, $p < .01$]. Post Hoc testi uygulanarak farklılaşmanın uzman öğretmen-stajyer öğretmen ve uzman öğretmen-öğretmen arasında olduğu tespit edilmiştir. Uzman öğretmenlerin ($\bar{X} = 57.80$), öğretmen ($\bar{X} = 55.92$) ve stajyer

öğretmenlere ($\bar{X} = 54.40$) göre öğrencilerin, öğrenebileceğine ve başaracağına inanma alt boyutundaki yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

C alt boyutunda yeterlik algı düzeyleri ile çalışma statüsü arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(2.495) = 5.646, p < .01$]. Post Hoc testi uygulanarak farklılaşmanın uzman öğretmen- stajyer öğretmen ve uzman öğretmen-öğretmen arasında olduğu tespit edilmiştir. Uzman öğretmenlerin ($\bar{X} = 43.60$), öğretmen ($\bar{X} = 42.38$) ve stajyer öğretmenlere ($\bar{X} = 40.86$) göre ulusal ve evrensel değerlere önem verme alt boyutundaki yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

D alt boyutunda yeterlik algı düzeyleri ile çalışma statüsü arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(2.495) = 4.072, p < .05$]. Post Hoc testi uygulanarak farklılaşmanın uzman öğretmen-öğretmen arasında olduğu tespit edilmiştir. Uzman öğretmenlerin ($\bar{X} = 25.86$), öğretmenlere ($\bar{X} = 24.66$) göre Öz Değerlendirme Yapma Alt boyutunda yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

Kişisel ve meslekî değerler - meslekî gelişim ana yeterlik alanı yeterlik algı düzeyleri ile çalışma statüsü arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(2.427) = 3.836, p < .05$]. Post Hoc testi uygulanarak farklılaşmanın uzman öğretmen-öğretmen arasında olduğu tespit edilmiştir. Uzman öğretmenlerin ($\bar{X} = 370.20$), öğretmenlere ($\bar{X} = 358.56$) göre Kişisel ve meslekî değerler - meslekî gelişim yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminde stajyer öğretmenlerin, öğretmenlerin, uzman öğretmenlerin ve başöğretmenlerin Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeyleri arasında bağımsız değişkenlere göre (kıdem, eğitim düzeyi, cinsiyet) anlamlı fark olup olmadığı test edilmiştir.

Öğretmenlerin kıdem sınıflaması 1-9, 10-16, 17-24 ve 25 ve üstü şeklinde yapılmıştır. Bunun sebebi 1-9 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin sınava girme şartını karşılamıyor olması, 10-16 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin sınava girme şartlarına sahip olması, 17-24 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin uzman öğretmen oldukları takdirde açılacak olan ilk başöğretmenlik sınavına girebilecek olmaları ve 25 ve üstü kıdeme sahip öğretmenlerin sınava girme şartlarını karşılamakla birlikte emekliliklerinin gelmiş olmasıdır.

1-9 yıl, 10-16 yıl, 17-24 yıl ve 25 ve üstü yıl kıdeme sahip öğretmenlerin öz değerlendirme formu sonuçlarına göre yeterlik algı düzeyleri tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Kıdem Bağımsız Değişkenine Göre Yeterlik Algı Düzeylerini Gösteren Tablo

Alt Yeterlik Alanları	1-9 Yıl Kıdem			10-16 Yıl Kıdem			17-24 Yıl Kıdem			25 ve Üstü Yıl Kıdem		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
A	260	65.26	8.21	133	66.70	7.07	58	67.66	9.02	40	67.15	6.22
B	260	55.32	7.18	132	56.71	6.24	57	58.37	6.41	38	57.24	5.84
C	264	41.78	5.03	134	43.04	4.03	55	43.92	3.99	38	43.53	4.21
D	265	24.15	4.18	134	25.43	3.40	55	26.02	3.43	37	26.14	3.01
E	262	74.33	10.22	133	76.10	6.60	54	76.57	8.63	38	77.26	9.23
F	258	38.78	8.53	135	40.24	7.44	56	40.54	7.90	39	41.20	9.59
G	261	36.20	7.85	136	38.01	7.14	58	39.69	6.65	38	39.58	6.70
H	264	16.83	4.78	136	18.27	3.99	59	18.97	3.63	40	18.90	4.28
Ana Yeterlik Alanı	235	353.8	46.82	116	364.57	38.29	46	373.76	36.47	31	369.19	44.52

Tablo 5’de verilen bulgular tablo 2’ye göre yorumlandığında, 1-9 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin F ve H alt yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeylerinin yeterli düzeyde, C alt yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeylerinin çok yüksek düzeyde diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

10-16 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin, C alt yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeylerinin çok yüksek düzeyde, diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

17-24 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin, E, F, G ve H alt yeterlik alanlarındaki yeterlik algı düzeylerinin yüksek düzeyde, diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde çok yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

25 ve üstü yıl kıdeme sahip öğretmenlerin, B, C ve D alt yeterlik alanlarındaki yeterlik algı düzeylerinin çok yüksek düzeyde, diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Kıdeme göre yeterlik algı düzeylerinin belirlenmesinden sonra farklı kıdemlere sahip öğretmenlerin Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı fark olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Kıdemleri İle Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim Yeterlik Alanı Yeterlik Algı Düzeyleri Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (ANOVA)

Alt Yeterlikler	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	S	Kareler Ortalaması	F	P
A	Gruplararası	418.157	3	139.386	2.249	.082
	Gruplarıçi	30181.420	487	61.974		
	Toplam	30599.576	490			
B	Gruplararası	545.179	3	181.726	3.990	.008**
	Gruplarıçi	21995.696	483	45.540		
	Toplam	22540.875	486			
C	Gruplararası	327.138	3	109.046	5.136	.002**
	Gruplarıçi	10339.607	487	21.231		
	Toplam	10666.745	490			
D	Gruplararası	308.587	3	102.862	7.035	.000**
	Gruplarıçi	7120.716	487	14.622		
	Toplam	7429.303	490			
E	Gruplararası	566.104	3	188.701	2.066	.104
	Gruplarıçi	44106.072	483	91.317		
	Toplam	44672.177	486			
F	Gruplararası	377.932	3	125.977	1.847	.138
	Gruplarıçi	33017.109	484	68.217		
	Toplam	33395.041	487			
G	Gruplararası	909.441	3	303.147	5.474	.001**
	Gruplarıçi	27079.885	489	55.378		
	Toplam	27989.327	492			
H	Gruplararası	396.619	3	132.206	6.788	.000**
	Gruplarıçi	9640.451	495	19.476		
	Toplam	10037.070	498			
Ana Yeterlik Alanı	Gruplararası	22773.198	3	7591.066	4.019	.008**
	Gruplarıçi	800778.652	424	1888.629		
	Toplam	823551.850	427			

** $p < .01$, * $p < .05$

Tablo 6 incelendiğinde varyans analizi sonuçlarına göre, öğretmenlerin Kıdemleri ile Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim yeterlik alanının bazı alt yeterlik alanlarında yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bunlar;

B alt boyutunda yeterlik algı düzeyleri ile kıdem arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(3.483) = 3.990$, $p < .01$]. Post Hoc testi uygulanarak farklılaşmanın 1-9 yıl ile

17-24 yıl arasında olduğu tespit edilmiştir. 17-24 yıl kıdemini ($\bar{X} = 58.37$), 1-9 yıl kıdemine ($\bar{X} = 55.32$) göre öğrencilerin, öğrenebileceğine ve başaracağına inanma alt boyutundaki yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

C alt boyutunda yeterlik algı düzeyleri ile kıdem arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(3.487) = 5.136, p < .01$]. Post Hoc testi uygulanarak farklılaşmanın 1-9 yıl ile 17-24 yıl arasında olduğu tespit edilmiştir. 17-24 yıl kıdemini ($\bar{X} = 43.93$), 1-9 yıl kıdemine ($\bar{X} = 41.78$) göre öğrencilerin, öğrenebileceğine ve başaracağına inanma alt boyutundaki yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

D alt boyutunda yeterlik algı düzeyleri ile kıdem arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(3.487) = 7.035, p < .01$]. Post Hoc testi farklılaşmanın 1-9 yıl ile 10-16, 17-24 ve 24-üstü yıl arasında olduğu tespit edilmiştir. 10-16 yıl ($\bar{X} = 25.43$), 17-24 yıl ($\bar{X} = 26.02$) ve 24-üstü yıl kıdemlerinin ($\bar{X} = 26.14$) 1-9 yıl kıdemine ($\bar{X} = 24.15$) göre öz değerlendirme yapma alt boyutundaki yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

G alt boyutunda yeterlik algı düzeyleri ile kıdem arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(3.489) = 5.474, p < .01$]. Post Hoc testi uygulanarak farklılaşmanın 1-9 yıl ile 17-24 yıl arasında olduğu tespit edilmiştir. 17-24 yıl kıdemini ($\bar{X} = 39.69$) 1-9 yıl kıdemine ($\bar{X} = 36.20$) göre okulun iyileştirilmesine ve geliştirilmesine katkı sağlama alt boyutundaki yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

H alt boyutunda yeterlik algı düzeyleri ile kıdem arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(3.495) = 6.788, p < .01$]. Post Hoc testi uygulanarak farklılaşmanın 1-9 yıl ile 10-16, 17-24 ve 24-üstü yıl arasında olduğu tespit edilmiştir. 10-16 yıl ($\bar{X} = 18.27$), 17-24 yıl ($\bar{X} = 18.97$) ve 24-üstü yıl kıdemlerinin ($\bar{X} = 18.90$) 1-9 yıl kıdemine ($\bar{X} = 16.83$) göre meslekî yasaları izleme, görev ve sorumlulukları yerine getirme alt boyutundaki yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

Kişisel ve meslekî değerler - meslekî gelişim ana yeterlik alanı yeterlik algı düzeyleri ile kıdem arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(3.424) = 4.019, p < .01$]. Post Hoc testi uygulanarak farklılaşmanın 1-9 yıl ile 17-24 yıl arasında olduğu tespit edilmiştir. 17-24 yıl kıdemini ($\bar{X} = 373.76$) 1-9 yıl kıdemine ($\bar{X} = 353.80$) göre kişisel ve meslekî değerler - meslekî gelişim yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

Ön lisans, lisans ve yüksek lisansa sahip öğretmenlerin öz değerlendirme formu sonuçlarına göre yeterlik algı düzeyleri tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Eğitim Düzeyleri Bağımsız Değişkenine Göre Yeterlik Algı Düzeylerini Gösteren Tablo

Alt Yeterlik Alanları	Ön Lisans			Lisans			Yüksek Lisans		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
A	40	66.48	7.50	417	66.22	7.75	32	63.63	10.32
B	41	57.44	6.11	415	56.06	6.80	32	56.53	7.08
C	41	43.88	4.09	419	42.41	4.67	31	42.61	3.84
D	39	26.15	3.49	421	24.79	3.91	30	24.53	3.86
E	39	77.26	9.05	417	74.91	9.69	32	79.09	7.81
F	40	42.03	7.93	415	39.34	8.35	32	41.44	7.14
G	41	40.00	6.25	419	37.09	7.65	32	38.66	7.40
H	42	19.93	3.10	425	17.47	4.45	32	18.40	4.87
Ana Yeterlik Alanı	30	373.17	43.75	366	359.31	44.04	29	363.83	41.11

Tablo 7’de verilen bulgular tablo 2’ye göre yorumlandığında, ön lisans diplomasına sahip öğretmenlerin B, C ve D alt yeterlik alanlarındaki yeterlik algı düzeylerinin çok yüksek düzeyde diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Lisans diplomasına sahip öğretmenlerin, C alt yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeylerinin çok yüksek düzeyde, diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Yüksek lisans diplomasına sahip öğretmenlerin, C ve F alt yeterlik alanlarındaki yeterlik algı düzeylerinin çok yüksek düzeyde, diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim düzeyine göre yeterlik algı düzeylerinin belirlenmesinden sonra farklı eğitim düzeylerine sahip öğretmenlerin Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı fark olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Eğitim Düzeyleri İle Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim Yeterlik Alanı Yeterlik Algı Düzeyleri Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (ANOVA)

Alt Yeterlikler	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	S	Kareler Ortalaması	F	p
A	Gruplararası	206.722	2	103.361 62.683	1.649	.193
	Gruplariçi Toplam	30464.051 30670.773	486 488			
B	Gruplararası	75.124	2	37.562 45.740	.821	.441
	Gruplariçi Toplam	22183.792 22258.916	485 487			
C	Gruplararası	80.851	2	40.426 20.981	1.927	.147
	Gruplariçi Toplam	10238.957 10319.809	488 490			
D	Gruplararası	70.220	2	35.110 15.023	2.337	.098
	Gruplariçi Toplam	7316.149 7386.369	487 489			
E	Gruplararası	671.175	2	335.587 90.851	3.694	.026*
	Gruplariçi Toplam	44062.692 44733.867	485 487			
F	Gruplararası	365.252	2	182.626 67.947	2.688	.069
	Gruplariçi Toplam	32886.575 33251.828	484 486			
G	Gruplararası	367.835	2	183.918 56.701	3.244	.040*
	Gruplariçi Toplam	27726.951 28094.787	489 491			
H	Gruplararası	246.757	2	123.378 19.202	6.425	.002**
	Gruplariçi Toplam	9524.326 9771.082	496 498			
Ana Yeterlik Alanı	Gruplararası	5644.829	2	2822.415 1921.538	1.469	.231
	Gruplariçi Toplam	810889.171 816534.000	422 424			

** $p < .01$, * $p < .05$

Tablo 8 incelendiğinde varyans analizi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin Eğitim Düzeyleri ile Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim yeterlik alanının bazı alt yeterlik alanlarının yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bunlar;

E alt boyutunda yeterlik algı düzeyleri ile öğretmenlerin eğitim düzeyi arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(2.485) = 3.694$, $p < .05$]. Post Hoc testi farklılaşmanın lisans ile yüksek lisans arasında olduğu tespit edilmiştir. Yüksek lisansın ($\bar{X} = 79.09$)

lisansa ($\bar{X} = 74.91$) göre kişisel gelişimi sağlama alt boyutundaki yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

G alt boyutunda yeterlik algı düzeyleri ile öğretmenlerin eğitim düzeyi arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(2.489) = 3.224, p < .05$]. Post Hoc testi uygulanarak farklılaşmanın ön lisans ile lisans yıl arasında olduğu tespit edilmiştir. Ön lisansın ($\bar{X} = 40.00$) lisansa ($\bar{X} = 37.09$) göre okulun iyileştirilmesine ve geliştirilmesine katkı sağlama alt boyutundaki yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

H alt boyutunda yeterlik algı düzeyleri ile öğretmenlerin eğitim düzeyi arasında anlamlı fark bulunmuştur [$F(2.496) = 6.425, p < .01$]. Post Hoc testi uygulanarak farklılaşmanın ön lisans ile lisans arasında olduğu tespit edilmiştir. Ön lisansın ($\bar{X} = 19.93$) lisansa ($\bar{X} = 17.47$) göre meslekî yasaları izleme, görev ve sorumlulukları yerine getirme alt boyutundaki yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

Üç alt boyutta fark bulunmasına rağmen Kişisel ve meslekî değerler - meslekî gelişim yeterlik alanı yeterlik algı düzeyleri ile öğretmenlerin eğitim düzeyi arasında anlamlı fark bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kadın ve erkek öğretmenlerin öz değerlendirme formu sonuçlarına göre yeterlik algı düzeyleri tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Cinsiyet Bağımsız Değişkenine Göre Yeterlik Algı Düzeylerini Gösteren Tablo

Alt Yeterlik Alanları	Kadın			Erkek		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
A	167	67.88	6.80	328	65.21	8.30
B	165	56.81	6.28	329	55.88	7.04
C	168	42.74	4.24	328	42.38	4.86
D	169	24.89	3.73	327	24.89	3.98
E	164	74.86	9.04	329	75.61	9.81
F	165	38.45	8.17	326	40.21	8.28
G	166	36.64	7.50	332	37.81	7.52
H	172	16.92	4.66	333	18.07	4.35
Ana Yeterlik Alanı	145	359.52	41.91	284	360.68	45.01

Tablo 9'da verilen bulgular tablo 2'ye göre yorumlandığında, kadın öğretmenlerin A ve C alt yeterlik alanlarındaki yeterlik algı düzeylerinin çok yüksek düzeyde, F ve H alt yeterlik alanlarındaki yeterlik algı düzeylerinin yeterli düzeyde diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Geli-

şim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Erkek öğretmenlerin, C alt yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeylerinin çok yüksek düzeyde, diğer alt yeterlik alanlarının hepsinde yüksek düzeyde ve Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11’de öğretmenlerin cinsiyetlerine göre Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim Yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeyleri arasındaki *t*- testi sonuçları yer almaktadır.

Cinsiyete göre yeterlik algı düzeylerinin belirlenmesinden sonra farklı cinsiyetlere sahip öğretmenlerin Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim ana yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı fark olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Cinsiyet ile Kişisel ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim Yeterlik Alanı Yeterlik Algı Düzeyleri Arasındaki *t*- testi Sonuçları

Yeterlik Alanı	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	F testi	p	T	p																																																																																																			
A	Kadın	167	67.88	6.80	4.995	.026	3.826	.000**																																																																																																			
	Erkek	328	65.21	8.30					B	Kadın	165	56.81	6.28	2.437	.119	1.435	.152	Erkek	329	55.88	7.04	C	Kadın	168	42.74	4.24	1.931	.165	.814	.416	Erkek	328	42.38	4.86	D	Kadın	169	24.89	3.73	.396	.530	.001	.999	Erkek	327	24.89	3.98	E	Kadın	164	74.86	9.04	.104	.747	-.825	.410	Erkek	329	75.61	9.80	F	Kadın	165	38.45	8.17	.103	.748	-2.239	.026*	Erkek	326	40.21	8.28	G	Kadın	166	36.64	7.50	.033	.856	-1.641	.101	Erkek	332	37.81	7.52	H	Kadın	172	16.92	4.66	.719	.397	-2.749	.006**	Erkek	333	18.07	4.35	Ana Yeterlik Alanı	Kadın	145	359.52	41.91	.246	.620	-.257
B	Kadın	165	56.81	6.28	2.437	.119	1.435	.152																																																																																																			
	Erkek	329	55.88	7.04					C	Kadın	168	42.74	4.24	1.931	.165	.814	.416	Erkek	328	42.38	4.86	D	Kadın	169	24.89	3.73	.396	.530	.001	.999	Erkek	327	24.89	3.98	E	Kadın	164	74.86	9.04	.104	.747	-.825	.410	Erkek	329	75.61	9.80	F	Kadın	165	38.45	8.17	.103	.748	-2.239	.026*	Erkek	326	40.21	8.28	G	Kadın	166	36.64	7.50	.033	.856	-1.641	.101	Erkek	332	37.81	7.52	H	Kadın	172	16.92	4.66	.719	.397	-2.749	.006**	Erkek	333	18.07	4.35	Ana Yeterlik Alanı	Kadın	145	359.52	41.91	.246	.620	-.257	.797	Erkek	284	360.68	45.01								
C	Kadın	168	42.74	4.24	1.931	.165	.814	.416																																																																																																			
	Erkek	328	42.38	4.86					D	Kadın	169	24.89	3.73	.396	.530	.001	.999	Erkek	327	24.89	3.98	E	Kadın	164	74.86	9.04	.104	.747	-.825	.410	Erkek	329	75.61	9.80	F	Kadın	165	38.45	8.17	.103	.748	-2.239	.026*	Erkek	326	40.21	8.28	G	Kadın	166	36.64	7.50	.033	.856	-1.641	.101	Erkek	332	37.81	7.52	H	Kadın	172	16.92	4.66	.719	.397	-2.749	.006**	Erkek	333	18.07	4.35	Ana Yeterlik Alanı	Kadın	145	359.52	41.91	.246	.620	-.257	.797	Erkek	284	360.68	45.01																					
D	Kadın	169	24.89	3.73	.396	.530	.001	.999																																																																																																			
	Erkek	327	24.89	3.98					E	Kadın	164	74.86	9.04	.104	.747	-.825	.410	Erkek	329	75.61	9.80	F	Kadın	165	38.45	8.17	.103	.748	-2.239	.026*	Erkek	326	40.21	8.28	G	Kadın	166	36.64	7.50	.033	.856	-1.641	.101	Erkek	332	37.81	7.52	H	Kadın	172	16.92	4.66	.719	.397	-2.749	.006**	Erkek	333	18.07	4.35	Ana Yeterlik Alanı	Kadın	145	359.52	41.91	.246	.620	-.257	.797	Erkek	284	360.68	45.01																																		
E	Kadın	164	74.86	9.04	.104	.747	-.825	.410																																																																																																			
	Erkek	329	75.61	9.80					F	Kadın	165	38.45	8.17	.103	.748	-2.239	.026*	Erkek	326	40.21	8.28	G	Kadın	166	36.64	7.50	.033	.856	-1.641	.101	Erkek	332	37.81	7.52	H	Kadın	172	16.92	4.66	.719	.397	-2.749	.006**	Erkek	333	18.07	4.35	Ana Yeterlik Alanı	Kadın	145	359.52	41.91	.246	.620	-.257	.797	Erkek	284	360.68	45.01																																															
F	Kadın	165	38.45	8.17	.103	.748	-2.239	.026*																																																																																																			
	Erkek	326	40.21	8.28					G	Kadın	166	36.64	7.50	.033	.856	-1.641	.101	Erkek	332	37.81	7.52	H	Kadın	172	16.92	4.66	.719	.397	-2.749	.006**	Erkek	333	18.07	4.35	Ana Yeterlik Alanı	Kadın	145	359.52	41.91	.246	.620	-.257	.797	Erkek	284	360.68	45.01																																																												
G	Kadın	166	36.64	7.50	.033	.856	-1.641	.101																																																																																																			
	Erkek	332	37.81	7.52					H	Kadın	172	16.92	4.66	.719	.397	-2.749	.006**	Erkek	333	18.07	4.35	Ana Yeterlik Alanı	Kadın	145	359.52	41.91	.246	.620	-.257	.797	Erkek	284	360.68	45.01																																																																									
H	Kadın	172	16.92	4.66	.719	.397	-2.749	.006**																																																																																																			
	Erkek	333	18.07	4.35					Ana Yeterlik Alanı	Kadın	145	359.52	41.91	.246	.620	-.257	.797	Erkek	284	360.68	45.01																																																																																						
Ana Yeterlik Alanı	Kadın	145	359.52	41.91	.246	.620	-.257	.797																																																																																																			
	Erkek	284	360.68	45.01																																																																																																							

** $p < .01$, * $p < .05$

Tablo 10’deki *t*- testi sonuçlarına göre, kadın öğretmenler ile ($\bar{X} = 67.88$), erkek öğretmenler ($\bar{X} = 65.21$) arasında Öğrencilere değer verme anlama ve saygı gösterme alt yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeylerinde ($t = 3.826$, $p < .01$) düzeyinde

kadın öğretmenler lehine, kadın öğretmenler ile ($\bar{X} = 38.45$), erkek öğretmenler ($\bar{X} = 40.21$) arasında Meslekî gelişmeleri izleme ve katkı sağlama alt yeterlik alanında ($t = -2.239$, $p < .05$) düzeyinde erkek öğretmenler lehine, kadın öğretmenler ile ($\bar{X} = 16.92$), erkek öğretmenler ($\bar{X} = 18.07$) arasında Meslekî yasaları izleme, görev ve sorumlulukları yerine getirme alt yeterlik alanında ($t = -2.749$, $p < .01$) düzeyinde erkek öğretmenler lehine fark görülmüştür.

5. SONUÇLAR

Araştırmada farklı çalışma statülerine sahip öğretmenlerin kendi algılarına göre yeterlik düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenler kariyer basamakları yükselme sınavı ve sonrasında gerekli değerlendirmeler yapılarak ilk kez 24 Kasım 2006 tarihinden itibaren bu çalışma statülerine sahip olmuşlardır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmenlik Mesleği Genel Alan Yeterlikleri çalışmasını 2005'te tamamlamış ve genel alan yeterliklerini Mevcut Durum Raporu 2005'te kullanmıştır. Çalışmayı desteklemek amacıyla ayrıca gözlem ve görüşme uygulanmış (16) fakat bu çalışmada değerlendirilmeye çalışılan çalışma statüleri ile ilişkilendirilmemiştir .

Araştırmanın konusu ile daha önce yapılan çalışmalar karşılaştırılmak istendiğinde ise çalışma statülerinin öğretmenlik mesleğinde ilk kez uygulanması sebebiyle daha önce çalışma statülerine ilişkin bir çalışma yapılmadığı öğretmen yeterlikleri alanında ise daha ziyade öğretmen yeterliklerinin belirlenmesine yönelik çalışmaların olduğu, bu çalışmalar sonucu elde edilen ölçekler kullanılarak öğretmenlik mesleği özel alan yeterliklerinin belirlenmesine yönelik çalışmaların yapıldığı; İmam-Hatip Liselerinde Meslek Dersi Öğretiminin yeterlik Durumu ve Meslek Dersi Öğretmenlerinin Temel Yeterliklere Sahip Olma Düzeyleri (17), Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul, Aile ve Toplum İlişkileri Yeterlik Alanına İlişkin Görüşleri ve Öz Değerlendirmeleri (18), Yönetici Adayı Öğretmenlerin Özyeterlik Algıları Ve Epistemolojik İnançlarının İncelenmesi (19), görülmüştür. Araştırmanın öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin ilk bölümü olan Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim ana yeterlik alanına yönelik olması sebebi ile ilgili araştırmalar ile karşılaştırma olanağı çok sınırlıdır. Sonuçlar kısmında bu karşılaştırmalara mümkün olduğunca yer verilmeye çalışılmıştır.

Farklı Çalışma Statülerine Sahip Öğretmenlerin Mesleki Yeterlik Algı düzeyleri İle İlgili Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt probleminde stajyer öğretmenlerin, öğretmenlerin, uzman öğretmenlerin ve başöğretmenlerin Kişisel ve Mesleki Değerler - Mesleki Gelişim ana yeterlik alanındaki yeterlik algı düzeylerine göre;

Stajyer öğretmenlerin, yeterlik algı düzeyleri incelendiğinde 'Meslekî Yasaları İzleme, Görev ve Sorumlulukları Yerine Getirme' alt yeterlik alanına yönelik mezuniyet öncesi yeterince hazırlanamadıkları görülmektedir. Bazı alt yeterlik alanlarında

ise yeterlik algı düzeylerinin yüksek çıkması göreve yeni başlamalarından dolayı beklenmesi gereken bir sonuç olarak görülmektedir. Bunlar; ‘Öğrencilere Değer Verme Anlama ve Saygı Gösterme’ ve ‘Öğrencilerin, Öğrenebileceğine ve Başaracağına İnanma’ alt yeterlik alanlarında motivasyon düzeylerinin yüksek olacağı düşünülerek ve ‘Öz Değerlendirme Yapma’, ‘Kişisel Gelişimi Sağlama’, ‘Meslekî Gelişmeleri İzleme ve Katkı Sağlama’ alt yeterlik alanlarında ise mesleğe adapte olma çabaları olacağı düşünülerek yeterlik algı düzeylerinin yüksek düzeyde olması beklenebilecek bir sonuç olarak görülebilir. Diğer alt yeterlik alanlarında kendilerini yüksek düzeyde yeterli olarak görmeleri ise mezun oldukları eğitim fakültelerinde mezuniyet öncesi iyi hazırlandıkları sonucuna götürebilir.

Öğretmenlerin, yeterlik algı düzeyleri incelendiğinde ‘ulusal ve evrensel değerlerle önem verme’ alt yeterlik alanında diğer alt yeterlik alanlarına oranla daha duyarlı oldukları görülmektedir. Diğer alt yeterlik alanlarında yeterlik algı düzeylerinin daha düşük olmasının ise motivasyon kaybindan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Uzman öğretmenlerin, yeterlik algı düzeyleri incelendiğinde beş alt yeterlik alanında çok yüksek düzeyde üç alt yeterlik alanında ise yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Uzman öğretmenlerin motivasyonunun öğretmenlere göre yüksek olduğu söylenebilir.

Tüm öğretmenlerin genel ortalama değerlere göre yeterlik algı düzeyleri incelendiğinde, çalışma statüsüne göre öğretmenlerle aynı olduğu görülmektedir. Bunun sebebi öğretmenlerin örneklem içinde sayıca stajyer ve uzman öğretmenlere göre fazla olmaları olabilir. MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğünün yaptığı Mevcut Durum Raporu 2005 adlı çalışmada öğretmenlerin bu ana yeterlik alanındaki öz yeterlik algıları altılı likert tipi ölçüğe göre değerlendirilerek ortalamasının 5.14 olarak tespit edilmiş (16) olması ve Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine Sahip Olma Düzeyleri Hakkında Öğretmen Adayları ve Öğretmenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi isimli çalışmada beşli likert tipi ölçüğe göre değerlendirilerek ortalamasının 3.7 olarak tespit edilmiş (20) olması bu çalışmada elde edilen verilerle paralellik göstermektedir.

Çalışma statüleri farklı öğretmenlerin yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu farklar incelendiğinde, üç alt yeterlik alanında uzman öğretmenler ile öğretmenlerin yeterlik algı düzeyleri arasında uzman öğretmenler lehine anlamlı fark görülmüştür ve bu farklar ana yeterlik alanına da yansımış uzman öğretmenler ile öğretmenlerin yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Ayrıca bütün alt yeterlik alanlarında uzman öğretmenlere ait ortalama değerler öğretmenlere ait ortalama değerlerden yüksek, öğretmenlere ait ortalama değerler de stajyer öğretmenlere ait ortalama değerlerden yüksek çıkmıştır. Bu veriler ışığında öğretmenlik kariyer basamaklarında yükselme sürecinin öğretmen yeterlikleri açısından ayırt edici özellik taşıdığı söylenebilir. Oysa Öğretmenlik Mesleği Genel Yeter-

liklerine Sahip Olma Düzeyleri Hakkında Öğretmen Adayları ve Öğretmenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi isimli çalışmada aday öğretmenlerin öğretmenlere oranla kendilerini daha yüksek derecede mesleğin gerektirdiği yeterliklere sahip olduklarını düşündükleri (20) ortaya çıkmasına rağmen bu çalışmanın bulguları incelendiğinde öğretmenliğin ilk yılında bu görüşlerinin değiştiği görülmüştür.

Öğretmenlerin Mesleki Yeterlik Algı Düzeyleri Arasında Bağımsız Değişkenlere Ait Sonuçlar

Araştırmanın ikinci alt probleminde bağımsız değişkenler ile yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Kıdem bağımsız değişkenine ait veriler incelendiğinde, öğretmenlik mesleğinde kıdemın önemi ortaya çıkmaktadır. Özellikle 17-24 yıl kıdeme sahip öğretmenler yeterlik algı düzeyleri açısından ön plana çıkmaktadır. MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün yaptığı Mevcut Durum Raporu 2005 adlı çalışmada elde edilen veriler bu çalışmada elde edilen verileri desteklemektedir (16). Bu verilerden yararlanarak uzman öğretmenlik ve baş öğretmenlik sınavlarının giriş koşullarından birini oluşturan kıdem şartının uygun olduğu yönünde bir sonuca ulaşılabilir.

Eğitim düzeyi bağımsız değişkenine ait veriler incelendiğinde yüksek lisansa sahip öğretmenlerin 'kişisel gelişimi sağlama' alt yeterlik alanında ön lisansa sahip öğretmenlerin ise 'Okulun iyileştirilmesine ve geliştirilmesine katkı sağlama' ve 'meslekî yasaları izleme, görev ve sorumlulukları yerine getirme' alt yeterlik alanlarında yeterlik algı düzeylerinin öğretmenlere göre daha iyi olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin yüksek lisans yapan öğretmenlerin kendilerini aldıkları eğitim sonucu geliştirmeleri, ön lisans mezunlarının ise kıdem ortalamalarının daha yüksek olması olduğu düşünülmektedir.

Cinsiyet bağımsız değişkenine ait veriler incelendiğinde, kadın öğretmenlerin 'öğrencilere değer verme anlama ve saygı gösterme' alt yeterlik alanında erkek öğretmenlerin ise 'meslekî gelişmeleri izleme ve katkı sağlama' ve 'meslekî yasaları izleme, görev ve sorumlulukları yerine getirme' alt yeterlik alanlarında yeterlik algı düzeylerinin daha iyi olduğu görülmektedir. Çapri ve Çelikkaleli'nin (21) çalışmalarında öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları açısından değerlendirilmesinde bayan adaylar lehine, Izgar ve Dilmaç (19) çalışmalarında ise yönetici adayı öğretmenlerin öz yeterlik algısı açısından değerlendirilmesinde erkek öğretmenler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Bu durumun araştırma sonuçları ile tam olarak paralellik gösterdiği söylenemez. Bazı alt yeterlik alanlarında kadın öğretmenlerin bazı alt yeterlik alanlarında erkek öğretmenlerin ortalama puanlara göre algı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun sebebinin kadın öğretmenlerin annelik içgüdülerinden kaynaklandığı erkek öğretmenlerin ise mesleki gelişmeleri ve yasaları izlemede daha aktif olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada öğretmenlerin yeterlik algı düzeyleri incelenmiş ve uygulamanın kısmen de olsa ayırt edicilik özelliği olduğu görülmüştür. Kariyer basamakları yükselme sınavının görevde yükselmek isteyen öğretmenlerin motivasyonunu etkilediği ve kendilerini geliştirmeleri yönünde olanak sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca sınava giren öğretmenlerin yeterlik algı düzeylerinin girmeyen öğretmenlerden yüksek çıkması da sınavın ayırt edicilik özelliği taşımasının başka bir sebebi olduğu düşünülmektedir.

Araştırma esnasında çalışma statülerine göre öğretmenlerin iş tanımlarının yapılmadığı görülmüştür. Bunun çalışma statüsünü yükselten öğretmenlerin görev ve sorumluluklarında bir değişme olmaması sonucu motivasyon kaybı yaşayabilecekleri bu yüzden iş tanımlarının yapılarak sürecin sadece sınav ile sınırlı kalmasının engellenmesi gerektiği düşünülmektedir.

6. ÖNERİLER

- Araştırmada stajyer öğretmenlerin Meslekî Yasaları İzleme, Görev ve Sorumlulukları Yerine Getirme alt yeterlik alanında yeterlik algılarının diğer alt yeterlik alanlarına göre daha düşük olduğu görülmektedir. Eğitim fakültelerinde bu alt yeterlik alanında daha fazla bilgi verilebilir.
- Öğretmenlerin yeterlik algı düzeylerinin uzman öğretmenlere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Hizmet içi eğitimlerde öğretmenlere öncelik tanınarak yeterlik algı düzeylerinin yükseltilmesi sağlanabilir.
- Kadın öğretmenlere mesleki gelişmeleri izleme, katkı sağlama ve mesleki yasaları izleme, görev ve sorumlulukları yerine getirme erkek öğretmenlere ise öğrencilere değer verme anlama ve saygı gösterme alt yeterlik alanlarında hizmet içi eğitim verilebilir.
- Bu araştırma Sivas ilinde çalışmakta olan öğretmenler arasından alınan örneklem ile sınırlıdır. Benzer araştırmaların farklı örneklemeler üzerinde yapılabilir.
- Araştırmada yeterliklerin belirlenmesi için öz değerlendirme formu kullanılmıştır. Yeterliklerin belirlenmesinde öz değerlendirme formu ile yardımcı veri toplama araçlarının (gözlem, görüşme formu vb.) kullanılmasında fayda olduğu düşünülmektedir.
- Araştırma sırasında öğretmenlik mesleğinde uygulanan yeni öğretmen statüleri (öğretmen, uzman öğretmen, başöğretmen) ile eski statülerin (öğretmen, müdür yardımcısı, müdür, milli eğitim müdürü vb.) birbiriyle ilişkilendirilmediği görülmüştür. Yeni öğretmen statüleri ile eski statülerin nasıl ilişkilendirilebileceğine yönelik çalışmalar yapılabilir.

7. KAYNAKÇA

1. Karşlı, M. D. *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2003.
2. Resmi Gazete, *Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği*, Sayı. 25905. Tarih:13.08.2005.
3. Şimşek, M. Ş. ve Çelik, A. *Kariyer Yönetimi.*, Gazi Kitapevi, Ankara, 2004.
4. Erdoğan, N. *Kariyer Geliştirme Kuram ve Uygulama*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003.
5. Tunç, A. ve Uygur, A. *Kariyer Yönetimi, Planlanması ve Geliştirme*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.
6. Vural, B. *Yetkin İdeal Vizyoner Öğretmen*, Hayat Yayıncılık, İstanbul, 2004.
7. Karşlı, M. D. *Yöneltil Etkililik.*, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2004.
8. Eren, E. *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi*, Beta Yayınları, İstanbul, 2004.
9. Çelik, H., N. Birinci ve N. Cantürk, *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*. İnternette 08 Temmuz 2007'de elde edilmiştir. <http://otmg.meb.gov.tr/Yayin.html>
10. Şahin, A. E. *Öğretmen yeterliklerinin Belirlenmesi*. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(58): 58-62, 2004.
11. Bircan, İ. *Öğretmen Yeterliklerinin Belirlenmesi*, MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. İnternette 08 Temmuz 2007'de elde edilmiştir, 2001. <http://oyegm.meb.gov.tr/yet/>
12. Karaçalı, A. Kerem ALTUN ile *Öğretmen Yeterlikleri Üzerine*. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(58): 20-26, 2004.
13. Karasar, N. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2004.
14. Ural, A. ve Kılıç, İ. *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2005.
15. Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004.
16. MEB, *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, Mevcut Durum Araştırması* 2005. İnternette 09.06.2009'da elde edilmiştir. <http://otmg.meb.gov.tr/Yayin.html>
17. Taşçı, C. *İmam-Hatip Liselerinde Meslek Dersi Öğretiminin yeterlik Durumu ve Meslek Dersi Öğretmenlerinin Temel Yeterliklere Sahip Olma Düzeyleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2006.

18. Öztürk, M. K. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul, Aile ve Toplum İlişkileri Yeterlik Alanına İlişkin Görüşleri ve Öz Değerlendirmeleri. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (49): 113-126, 2009.
19. Izgar, H. ve Dilmaç, B. Yönetici Adayı Öğretmenlerin Özyeterlik Algıları Ve Epistemolojik İnançlarının İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20): 437-446, 2008.
20. Gelen, İ. ve Özer, B. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine Sahip Olma Düzeyleri Hakkında Öğretmen Adayları ve Öğretmenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (9): 39-55, 2008.
21. Çapri, B. ve Çelikkaleli, Ö. Öğretmen Adaylarının Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ve Mesleki Yeterlik İnançlarının Cinsiyet, Program Ve Fakültelerine Göre İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (15): 33-53, 2008